

# MÜSKEBİ KAZISI 1963 KISA RAPORU

YUSUF BOYSAL

1962 Yaz mevsiminde, Bodrum'un yakınındaki Müskebi nahiyesinde, Miken devrine ait bazı mezarların mevcut olduğu tesbit edilmişti<sup>1</sup>. Burada kazı yapılması hususunda, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile anlaşarak, Millî Eğitim Bakanlığı adına 1963 yılında kazılara başladık<sup>2</sup>. Bu satırların yazarının başkanlığında 20 Eylül'den Ekim ayı sonuna kadar devam eden kazılara, antropolog Dr. Refakat Çiner, fotoğrafçı M. Ali Döğenci ve beş öğrenci iştirak

<sup>1</sup> Fakültemiz Tarih Bölümü öğrencilerinden Nebi Uslu 1962 yılı Şubat ayında bir kısım buluntu getirerek bunları, köyleri Pınarlı Belen'de bir tarlada açmış oldukları çukurda bulduklarını söyledi. Bir kısım seramik ile birkaç pişmiş toprak heykelcik parçasından ibaret olan bu buluntuların, incelememiz sonucunda arkaik devir ile daha önceki safhalara ait olduklarını gördük. Bunun üzerine Pınarlı Belen'e gitmeye karar verdik. 1962 yazında Teos'da yapacağımız kazılar için fakültemizden müsaade ve tahsisat isterken Pınarlı Belen'de de çalışmak istediğimizi bildirdik ve böylece fakültemizin bu konuda müsaadesini almış olduk.

1962 Ekim ayında Bodrum'a gittim, müzeyi ziyaretimde Miken ve Protojeometrik kaplar gördüm. Müze Müdürü sayın Halûk Elbe protojeometrik kapların Dirmil, Miken kaplarının da Müskebi köylerindeki mezarlardan gelmiş olduklarını söylediler. Bunun üzerine her iki köye giderek yerinde incelemelerde bulundum. Ayrıca G. Baas ve M. Mellink'in de bu buluntuları görmüş olduklarını mahallinde öğrendim.

<sup>2</sup> Bodrum Müzesine intikal eden Miken buluntularını ve Müskebi'yi gördükten sonra Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü sayın Rüstem Duyuran'a durumu anlatarak buranın önemini belirttim. Müskebi ve Dirmil'de Millî Eğitim Bakanlığı adına müşterek kazı yapmayı teklif ettim. Bölgenin ve yapılacak kazının Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü açısından önemini takdir eden sayın Genel Müdür teklifimi prensip olarak kabul etmekle birlikte Müskebi'yi daha önce görmüş olan M. Mellink'in Genel Müdürlüğe bir rapor vermiş olduğunu ve burada çalışmak istediğini beyan ettiler.

Aradan bir müddet geçtikten sonra M. Mellink'in Antalya bölgesinde Elmalı yakınında kazı yapmak istediğini öğrendim ve bunun üzerine, Müskebi'de kazı yapmak niyetimi Genel Müdürlük nezdinde tekrarladım. Bunun üzerine durumu tekrar gözden geçirerek Genel Müdürlük Müskebi'de Millî Eğitim Bakanlığı adına kazı yapılmasına karar verdi ve başkanlığını da şahsıma tevdi etti. Bu bakımdan Genel Müdür sayın Rüstem Duyuran'a teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

etmiştir<sup>3</sup>. Bodrum müzesi müdürü sayın Halûk Elbe de çalışmalarımıza zaman zaman katılmışlardır.

Müskebi, yeni adı ile Ortakent, Bodrum'un 9 km kuzey-batısında 1200 nüfuslu bir köydür<sup>4</sup>. Aynı zamanda nahiye merkezi olan bu köyün arazisini, kuzey-güney doğrultusunda sahile kadar uzanan tarla, bağ ve bahçelerin yer aldığı bir vâdi teşkil etmektedir. Üzerinde çalıştığımız ve burada kısaca tanıtacağımız Miken devrine ait mezarlar köyün merkezinden 1 km kadar kuzeyde, Hüseyin Akgün'ün bahçesi ile Hasan Canbakan'ın palamutluğunda bulunmaktadır. Burada arazinin, yer yer yüksekçe düzlükler ve bunların meyilli yamaçları, yağmur sularının toplanarak aktığı su yolları şeklinde, hafif dalgalı olduğu görülür. Çalışmalarımız esnasında bu meyilli yerlerin mezarlar için tercih edilmiş olduklarını gördük.

*Müskebi Mezarlarının şekil ve özellikleri :*

Yukarıda temas ettiğimiz gibi, Müskebi mezarları için daha ziyade yamaç ve meyilli yerler seçilmiştir. Bu çeşit yerler, meyillerinden dolayı yağmur sularını alt kısma geçirmemek gibi özelliğe sahip olmaktan başka, dromos ve mezar odası için gereken derinliğin kolayca temin edilmesini de sağlarlar. Miken'deki Kalkani mezarlarının da aynı özelliğe sahip olduklarını görürüz<sup>5</sup>.

Müskebi mezarları dromos ve mezar odası olmak üzere iki kısımdan ibarettir.

Dromos, arazinin meyilli sathında açılan, mezar odasına doğru derinleşen, tabanı dikdörtgene yakın bir şekil gösteren, yan yüzleri takriben üçgen şeklinde olan bir çukurdur. Dromos'un tabanı ile arazinin meyilli sathı arasında başlangıç yerinde 30° lik bir açı meydana gelmekte ve mezar odası tarafında, bu iki sath arasında 1-1,5 m açıklık, yani derinlik kazanılmaktadır. Dromos'un ölçüleri değişik olmakla beraber, genişliğinin 1 m civarında, uzunluğunun da 1,50-2,50 m arasında değişmekte olduğunu söyleyebiliriz. Burada A ve B kesitlerini verdiğimiz 16 No'lu mezar bu hususta bir fikir vermektedir (Res. 1).

<sup>3</sup> Bu mevsim çalışmalarımız Millî Eğitim Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün ayırmış olduğu tahsisatla yapılmıştır. Bu bakımdan Bakanlığa teşekkür etmeyi bir borç biliriz.

<sup>4</sup> Archaeology 17, Nr. 4 (1964), s. 245 v.d. (Ayrı basım).

<sup>5</sup> Archaeologia 82, fig. 9.

*Mezar Odası :*

Mezar odası, toprağın içine oyulan bir boşluktan ibarettir. Bu boşluğun düz olan tabanı bazen dikdörtgen, bazen de daireye yakın bir şekil gösterir. Taban sathı dikdörtgen olduğu zaman, mezarın dört yan sathı taban sathına dikey olmak üzere muayyen bir seviyeye kadar yükselmekte ve sonra basık olan kubbe meydana gelmektedir. Taban sathı daireye yakın bir şekilde olursa o zaman mezar odası bir fırın - tandır şeklini almaktadır. Kubbenin ortası mezar odasının en yüksek yeri olup arazinin sathından en az 0, 50 m aşağıda bulunmaktadır. Toprak bu bölgede sert ve sağlam olduğu için bu kubbe kolayca çökmemektedir.

Mezar odasının şekli ve büyüklüğü hakkında bir fikre sahip olmak için A kesiminde açılan mezarlar arasında en büyüğüne ait ölçüleri burada vermek istiyoruz. A bölgesi Hasan Canbakan'ın palamutluğunun kuzey kısmı olup devcilerin toprak alırken tahrip etmiş oldukları ve geçen sene farkına varılan mezarların bulunduğu yerdir. Üzerinde duracağımız mezar da bunlardan biri olup yan tarafından bir kısmı tahrip edilmiş durumda idi. İçini itinalı bir şekilde temizlediğimiz bu mezarın tabanı  $3,15 \times 2,80$  m ölçüsünde bir dikdörtkendir. Mezarın yukarı kısmı yıkılmış olduğundan yüksekliğini tam olarak ölçmek mümkün olmadı. Ancak tabandan kubbenin başladığı yere kadar olan yüksekliğin ölçüsünü 1 m olarak tesbit edebildik.

Dromos ve mezar odasının içi sıvanmıştır. Bazı yerde 4-5 cm kadar kalınlık gösteren ve oldukça sert tabaka olan sıva, buradaki beyaz toprağın su ile karıştırılmasından meydana gelen harçtan yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Sıvanın bazı dromos'larda bir tabakadan fazla olarak ele geçmiş olması hususu mezarın açılıp kapandığını ve birkaç kez kullanılmış olduğunu gösterir. Dromos'un mezar odasına bir kapı, dehliz bağlamakta ve burası da taşlarla örülerek kapatılmaktadır.

Buraya kadar yapmış olduğumuz izahlardan da anlaşılacağı üzere, gerek dromos'un bulunması ve bunun şekli, gerekse mezar odası bakımından Müskebi mezarları Miken mezarlarının özelliklerini taşırlar. Bizzat Miken'de tesbit edilen mezarlar arasında Müskebi mezarlarının yakın benzerlerini buluyoruz.



*Mezar odasında ele geçen iskelet ve kemikler :*

Müskebi mezarlarında, ölü gömme ile ilgili şu iki genel âdeti kesin olarak tesbit etmiş bulunuyoruz. Gömme ve yakma. 6 no'lu mezarda iki, 8 no'lu mezarda bir iskeletin sağlam vaziyette ele geçmesi gömme tarzına, 3 no'lu mezarda da büyükçe bir kab içinde insan kemiklerinin yanmış olarak bulunması yakma tarzına, güzel birer örnek teşkil ederler. Bunun dışında mezara konan cesedin vaziyetini, istikametini ve ilgili diğer hususları aydınlatacak şimdilik fazla bilgiye sahip değiliz. Zira diğer mezarlarda kemikler dağınık bazan da çok az olarak ele geçmiştir. Mamafih, Müskebi mezarlarındaki iskelet ve kemiklere ait geniş bilgiyi, kazımıza antropolog olarak katılmış olan Dr. Refakat Çiner'in (Antropoloji Dergisi Cilt I, Sayı 2) de çıkacak olan raporunda bulmak mümkündür.

*Buluntular :*

Bu mevsim açmış olduğumuz, Miken devrine ait 25 mezardan 100 kadar kap ile 20 madenî eser ele geçmiştir. Miken kapları arasında küçük boyda olanlar çoğunluğu teşkil ederler. Üzengi kulplu olanlarla, Pyxisler ve şampanya kadehlerine benzeyen Kylix'ler fazladır. Üç kulplu olan ve armut şekline benzeyen kapların hemen hemen her boyundan ele geçmiştir. Bilhassa Kylix ve Pyxisler ile üstten kulplu kaplar arasında gerek form ve süsler, gerekse kalite bakımından en güzel Miken kapları arasında sayılabilecek olanlar vardır. Madenî eserlerden, bıçak gibi kesici neviden olanlarla hançer ve bol miktarda ele geçen mızrak uçları zikre şayandır. Bir kadına ait olması gereken 22 no'lu mezarda bulunan ve yumuşak taş nevinden olan bir madden yapılmış gerdanlığı burada ayrıca kaydetmek isteriz.

Yukarıda kısaca temas ettiğimiz buluntuların mezar içinde nasıl ele geçtikleri hakkında bir fikre sahip olmak için, buluntu bakımından zengin olan 2 no'lu mezar üzerinde kısaca durmak istiyoruz. Bu mezarda buluntular 70 cm kalınlık gösteren bir toprak tabakası içinde ele geçti ve temizlik esnasında ilkin üst seviyede krater nevinden büyük kaplara ait parçalar gözüktü. Bunları diğer kaplar takip etti ve buluntular mezarın taban seviyesine kadar devam etti. Ayrıca mezar odasının güney-batı köşesinde zemin üzerine yığılmış vaziyette, aralarında fincan ve tabakların da bulunduğu 23 kap ele geçti. Kaplara ait verilen izahat kısmında da görüleceği gibi, Müskebi'de

bu yıl ele geçen buluntuların ekserisi, Mikenin III B ile bilhassa III A.2 safhalarına aittir.

Çalışmalarımız hakkında vermiş olduğumuz bu kısa ve genel izahattan sonra şimdi de buluntulardan bazılarını görelim.

1. Kylix (resim 2). No. 23 (kazıda verilen no.). B bölgesinde 12 no'lu mezarda bulunmuştur. Yüksekliği 17,5 cm, genişliği 15 cm dir. Hamur açık tuğla renginde ve temizdir. Astar hamur renginde, süsler kırmızıdır. Kalite ve işçilik yüksektir.

Ağız kısmında band, kulplar arasında kalan her iki yüzde de üçer tane stilize hayvan motifi vardır. Kulp kenarlarında bir birine bakan ve iç içe geçmiş yarım ay şekline benzeyen ikişer çizgi yer alır. Süslerin bulunduğu sahayı, kabın diğer kısmında ince paralel çizgilerin teşkil ettiği grup ayırır. Kabın ayak ve kaide kısmında ince ve kalın bandlar yer alır.

Bu Kylix'in şeklini, Furumark'ın Miken devrinin III A. 2. için verdiği no. 264 ve no. 257 ile karşılaştırabiliriz (A. Furumark, *The Mycenaean Pottery*, Stockholm 1941 'kısaltılışı' Furumark, MP, fig. 16 ve 17). Kabın üzerindeki figürler ve bunların tertibi bakımından yine Furumark'ın III A ve III B için vermiş olduğu örneklerle karşılaştırmak mümkündür (Furumark, MP, fig. 17). Şu halde Müskebi'de 12 no'lu mezarda ele geçen bu Kylix Furumark'ın tasnif ve kronolojisine göre Miken'in III A. 2. e ve 1 (M. Ö. 1400-1300) safhalarına girmesi icabetmektedir. Ayrıca bu kylixlerin, şekil ve süslerinin tertibi bakımından yakın benzerini Rodos'da buluyoruz (Stubbings, *Mycenaean Pottery from Levant*, 'kısaltılışı' 'Stubbings' lev. III, 8). Bu eser Stubbings tarafından III B safhasına tarihlenmektedir (ibid. s. 18). Müskebi'de ele geçen bu Kylix'i Vourvatsi ve daha başka yerlerde bulunan kaplarla karşılaştırmak mümkündür (BSA XLII, lev. 4, s. 25, fig. 9 D).

2. Kylix (resim. 3). No. 27 B bölgesinde 13 no'lu mezarda bulunmuştur. Yüksekliği 18 cm, genişliği 16 cm (ağızdan). Hamur ve astar deve tüyü ile açık gri arasında bir renktedir. Süsler açık kahve rengindedir. Hamur temiz, işçilik yüksektir.

Ağızda ince boya şerit yer alır. Kulpların üst kısımları da boyanmıştır. Gövde de, kulplar arasında bir tarafta üç, diğer tarafta dört tane dikey vaziyette stilize hayvan motifi vardır. Bunlar arasında birbirine bakan ve iç içe geçmiş yarım aya benzeyen ikişer çizgiden



meydana gelen süsler görülür. Ayak ve kaide üzerinde ince ve kalın bandlar vardır.

Bu kylix'i form bakımından Furumark'ın Miken'in III A.2.L. için verdiği 257 (Furumark, MP. fig. 17) ile karşılaştırabiliriz. Kap üzerindeki stilize hayvan ve bunların tertibi bakımından da yine benzerlerini Furumark'ın III B safhası için verdiği süsler arasında buluyoruz (Furumark, MP. fig. 51). Bu kylix'in her bakımından yakın benzerini no. 1 de olduğu gibi Rodos eserleri teşkil eder (Stubbings, lev. III. 10 ve s. 18). Başka benzerleri de vardır (BSA XLII s. 25, fig. 9D, lev. 6 no. 12).

3. Kylix (resim 4). No. 51. B bölgesinde 16 no'lu mezarda bulunmuştur. Yüksekliği 11 cm, genişliği 12,5 cm. Hamur tuğla kırmızısı, iç ve dış aynı renktedir. Astar yoktur. Çark izleri her tarafta barizdir.

Ağız kenarı hafif dışa doğrudur ve böylece yuvarlak bir dudak meydana gelmiştir. Karın kısmın ortasında cıdar keskince bir dönüş yapmaktadır. Tek kulpludur. İşçilik ve kalite yüksek değildir. Form bakımından da bu kap Miken III B no. 267'ye benzer (Furumark, MP. fig. 17). Bu kylix'in benzerlerini Atina Akropolisinde ele geçen Miken kapları arasında buluyoruz (Oscar, Broneer, A Mycenaean Fountain on the Athenian Acropolis, Hesperia VIII fig. 58 b ve c).

4. Kylix (resim 5) No. 102. A bölgesinde 2 no'lu mezarda bulunmuştur. Yüksekliği 12 cm, genişliği 11,2 cm'dir. Hamur deve tüyü renginde, iç ve dış taraflarda kırmızı renkte astar vardır.

İki kulplu olan bu Kylix'in karakteristik tarafı, kulplarının ağız kenarının biraz altında başlamasıdır. Kaidenin alt kısmında hafif boşluk meydana getirilmiştir.

İki kulplu ve derince olan bu kylix şekil bakımından III A 269'a benzer (Furumark, MP. fig. 16). Bu kylix'i form bakımından Vourvatsi'de bulunmuş olanlarla da karşılaştırabiliriz (BSA XLII, fig. 9A, lev. 4, no. 3,4 ve tarih için bak. s. 24).

5. Üç Kulplu Çömlek (resim 6) No. 15. B bölgesinde 11 no'lu mezarda bulunmuştur. Yüksekliği 15 cm, genişliği 12 cm'dir. Hamuru deve tüyü renginde, astar da aynı renktedir. Süsler kahve rengindedir. Omuzda yatay vaziyette küçük üç kulp vardır. Dudak dış tarafa doğru taşkın ve üst sathında konsantrik daireler yer almıştır. Kulplar arasında, bandlar arasında kalan sahada dikey vaziyette ve birbirine paralel ve aşağıya doğru biraz kalınlaşan küçük çizgiler bulunmak-

tadır. Boyun kısmı tamamen boyalıdır. Gövdenin yukarı kısmı ile ayak kısmı paralel ince ve kalın bandlarla boyalıdır.

Furumark bu şekildeki kaplara III A. 2 safhasını teklif etmektedir (Furumark, MP. fig. 4 no. 45).

6. Üzengi kulplu ayaklı kap (resim 7). No. 94. A bölgesinde 2 no'lu mezarda bulunmuştur. Yüksekliği 16,5 cm, genişliği 14 cm'dir. Kulplarda ve gövdede kırık yerler vardır. Hamur deve tüyü renginde, süsler kırmızıdır. Astar krem rengine yakındır.

Bu kapların özelliği esas boyun ve ağızdan başka, kulpların birleştiği ikinci bir boyun daha vardır ki bunun iç kısmında, kabın karın kısmına açılan delik-kanal olmadığı için buna yalancı boyun denmektedir. Kulplar buna birleşmektedir. Yalancı boynun üst sathında, yani ağız yerindeki düzlükte iki konsantrik daire vardır. Emziğin ağzı ve alt kısmı boyalıdır. Bütün gövdeyi birbirine paralel ince ve kalın şeritler sarmaktadır, ayak kısmı ise tamamen boyalıdır.

Kabın üst kısmının gösterdiği özellik ve bilhassa yalancı boynun kabın omuzuyla birleştiği yerde görülen profil bakımından bu eseri Miken kaplarının III A.2 safhasına tarihlenmemiz icabeder (Stubbing, Lev. 4, fig. 2-4, 15).

7. Üzengi kulplu, küre şeklinde kap (resim. 8 a, b). No. 62. B bölgesinde 21 no'lu mezarda bulunmuştur. Yüksekliği 11,5 cm, genişliği 11 cm'dir. Hamur temiz ve deve tüyü rengindedir. Astar krem renginde, süsler ise açık ve koyu kahve renginde olup yer yer silinmiş vaziyettedir. Kulp yalancı boynun üstüne gelen kısmında hafif bombe yapmaktadır ve üzeri daire şeklinde yer yer boyanmıştır. Emzik-ağız kabın içine açılan dar bir delik ihtiva eder ve ancak, kap sallanmak suretiyle içindeki mayı buradan dökülebilmektedir. Böylece bunların koku kabı olarak kullanıldıkları anlaşılmaktadır. Kabın omuz kısmında görülen kavis şeklindeki süslerden başka, gövdesi üzerinde de kaideye kadar ince ve kalın bandlar sıralanmaktadır. Kaide kabın alt kısmına bilezik şeklinde oturmuştur.

Üzengi kulplu, diğer bir tâbirle, yalancı boyunlu kaplar nevinden olan bu Müskebi buluntusu şekil bakımından Miken'in III A safhasına verilenlere benzemektedir (Furumark, MP. fig. 5 no. 171, fig. 6 no. 171). Yine form bakımından bu kabın benzerlerini Miken'de 523 no.lu mezarda buluyoruz (Archaeologia 82, lev. XIX, no. 3). Ayrıca, F.H. Stubbings tarafından III A safhasına verilen kap ile de karşılaştırmak mümkündür (Stubbing, lev. XV. 9).



8. Üzengi kulplu kap, gövdesi basıktır (resim 9 a, b). No. 1. A bölgesinde 3 no'lu mezarda bulunmuştur. Yüksekliği 9,5 cm, genişliği 13,5 cm'dir. Hamur açık deve tüyü renginde olup üzerinde koyu krem renginde astar vardır. Süsler kahve rengindedir. İşçilik ve kalite yüksektir.

Kulp ve emzik bakımından no. 7'ye benzer. Kulpun yalancı boynun üstüne gelen orta yeri hafif bombelidir. Kulplarda biraz band hali var ve gövde ile dik bir şekilde birleşmez. Karın kısımda bariz bir şekilde profil vardır. Böylece kap basık bir şekil gösterir. Çizgi ve band şeklinde olan süsler karın kısma inhisar etmektedir. Kaide hafif çıkıntı arzeder ve alt yüzünde dairevi süsler bulunur.

Üzengi kulplu kapların basık olan cinsleri Furumark'a göre III C nin erken safhasına kadar tarihlenebilir (Furumark MP, fig. 6 no. 181). Stubbings ve Taylor ise bu şekildeki üzengi kulplu kapları doğrudan doğruya III B safhasına vermektedir (Stubbings, lev. XVIII, 4, fig. 8, 9, lev. XIII, 13. Taylor, Mycenaean Pottery in Italy, lev. 17,2).

9. Pyxis (resim 10) No. 67. B bölgesinde 4 no'lu yarmada bulunmuştur. Yüksekliği 8 cm, genişliği 11,5 cm'dir. Hamur yeşilimtrak, astar koyu krem, süsler kahve ve koyu kahve renkleri arasında değişmektedir.

Ağız kenarı düz ve dış tarafa doğru taşkın ve üzerinde boyadan daireler vardır. Boyun kısım boyalı, kulplara doğru ince daireler, sonra band yer alır. Hafif konvex olan omuzda üç kulp ve kulp aralarında kalan sahalarda kafes tezyinatı bulunur. Kaideye kadar çizgi ve bandlar devam eder. Gövde orta kısımda hafif konkavdır. Kaidede iki grup halinde dörder konsantrik daire yer alır.

Bu pyxis şekil bakımından Furumark'ın Miken III A.2 ve III B için vermiş olduğu örnek şekle benzemektedir (Furumark, MP, fig. 12 no. 94). Müskebi'de 1962 yazında köylüler tarafından bulunan ve G.F. Baas tarafından neşredilen Pyxis de form ve süs bakımından bunun yakın bir benzeridir (AJA, 67 s. 354, lev. 81, 4). Ayrıca Müskebi'de 4 no'lu yarmada bulunmuş olan bu Pyxis'i, Stubbings tarafından neşredilen eserle de karşılaştırabiliriz (Stubbings, lev. XV, 7).

10. Pyxis (resim 11). B bölgesinde 7 no'lu mezarda bulunmuştur. Yüksekliği 9,5 cm, genişliği 12,5 cm'dir. Hamur yeşilimtrak, astar krem rengindedir. Süsler kahve renginin çeşitli nüanslarıdır. Ağız kenarı dışa ve aşağıya doğru biraz meyillidir. Boyun boyalı olup kulplara doğru konsantrik daireler görülür. Hafif konvex olan omuzda



üç kulp ve bunlar arasında tek sıra halinde N harfine benzeyen süsler vardır. Kaide hafif konkavdır. No. 9'daki pyxis gibi form bakımından III A.2 ve III B için verilen örneklere benzer (Furumark, MP, fig. 12 no. 94).

11. Üç ayaklı gövdesi delikli kap (resim 12). No. 84. C bölgesinde 23 no'lu mezarda bulunmuştur. Yüksekliği 10,5 cm, ağızda genişlik 9 cm'dir. Gövdesinde üç sıra halinde delikler vardır. Üç ayaklıdır ve bir tanesi kırıktır. Ağızda başlayan ve karına doğru inen karşılıklı iki çatlak vardır. Hamurun temizlenmesi ve pişirilmesine itina gösterilmemiştir. Hamur kiremit kırmızısı ve astar yoktur.

Tariflerimizden de anlaşılacağı üzere kap her bakımdan itina görmemiştir. Bununla beraber form bakımından enteresandır. 23 no'lu mezar diğer buluntuların yardımıyla takribi bir şekilde Miken'in III A safhasına tarihlenmektedir.

12. Üç ayaklı gövdesi delikli kap (resim 13). No. 71. C bölgesinde 22 no.lu mezarda bulunmuştur. Yüksekliği 11 cm, genişliği ağızda 9 cm'dir. Gövdenin, alt kısmı hariç her tarafında delikler vardır. Üç ayaktan bir tanesi kırıktır. Hamur kiremit renginde, astar yoktur. İtinasızlık no. 11'deki kadar değildir. 22 no.lu mezar diğer buluntuların yardımıyla genel olarak Miken'in III A safhasına tarihlenmektedir.

Mezarların şekil ve buluntuları hakkında vermiş olduğumuz izahattan anlaşılacağı üzere Müskebi mezarlarının ait oldukları kimse-lerin Mikenler, daha doğrusu Akalar olmaları kuvvetle muhtemeldir. Buluntuları doğrudan doğruya Miken eserleridir. Değişik özellikte olan yerli bir seramik nevine şimdilik tesadüf edilmemiştir. Esasen bu bölgenin Miken buluntularından gayri Tunç Çağı'nın daha eskiye giden buluntularının da Kikladlar ve diğer adalarla yakın ilgisi vardır.<sup>6</sup> Tabii durum böyle olunca Ahhijawa meselesi kendiliğinden ortaya çıkmış oluyor.

### AHHIJAWA MESELESİ

Son yıllarda Batı Anadolu'da yapılan kazılar ve ele geçen buluntular sahil bölgesinin güneye doğru olan kesiminde Miken devri yerleşmesinin mevcut olduğunu kesin bir şekilde ortaya koymuştur. Esasen Milet'te ele geçen buluntular eskiden beri dikkati çekmiş ve

<sup>6</sup> Archaeology 17, Nr. 4 (1964), s. 247 v.d.

burada bir Miken yerleşmesinin mevcudiyeti üzerinde durulmuştu.<sup>7</sup> İkinci Dünya Savaşından sonra Milet'te yapılan kazılar bu şehirdeki Miken yerleşmesini daha da kuvvetli bir şekilde ortaya koymuştur. Burada kısaca tanıtmaya çalıştığımız Müskebi mezarları ve buluntuları güney İonia'da tesbit edilen Miken yerleşmesinin Karia bölgesini de içine aldığı vazih bir şekilde göstermekte, hattâ bu konuda Müskebi ön plâna geçmektedir. Bilindiği üzere Akalar'ın, Hitit yazılı vesikalarında geçen Ahhijawa ülkesinin sahipleri olmaları muhtemeldir. Batı Anadolu'daki Miken yerleşmesi ve Ahhijawa konusuna bu kısa temasdan sonra meselenin üzerine biraz daha eğilmek ve dolayısıyla Müskebi buluntularının önemini gerektiği şekilde belirtmek isteriz.

Ahhijawa bu güne kadar çeşitli bilginler tarafından Ege ve Akdeniz kıyılarında, hattâ adalarda olmak üzere çeşitli yerlerde aranmıştır. İkinci Dünya savaşına kadar Anadolu'da yapılmış olan araştırma ve buluntuları ele alarak Ahhijawa sorunu üzerinde duran K. Bittel türlü ihtimalleri gözden geçirdikten sonra Ahhijawa'nın Karia ve Güney İonja'da aranmasının daha uygun olacağı şeklinde kanaat izhar etmiştir<sup>8</sup>. Ayrıca, güney-batı Anadolu'yu Arzawa olarak kabul edenleri de burada zikretmek isteriz<sup>9</sup>. Bu görüşlerden sonra D. Page, Rodos'u Ahhijawa olarak kabul etmektedir<sup>10</sup>. Şimdi, Müskebi buluntuları, bu görüşlerden bilhassa Bittel'in teklifini desteklemektedir. Karia bölgesi özellikle sahil kısmının Kos ve Rodos gibi adalarla birlikte mütalâa edilmesi gerektiği kanısındayız. Sahil kısmını dağlar iç taraftan ayırmakta, buna karşılık deniz adalarla olan irtibatı kolayca temin etmektedir. Yukarıda belirttiğimiz gibi Müskebi buluntuları Rodos ve Kos buluntuları ile tam bir benzerlik göstermektedir. İşte bu iki sebepten, Müskebi'nin Ahhijawa bölgesine dahil olması gerektiği kanısındayız.

Müskebi'de ve dolayısıyla bölgedeki çalışmalarımız henüz başlangıç safhasındadır. Bu bakımdan ilerideki çalışmalarımızda, bölgenin ikinci bine ait sorunları üzerine daha fazla eğileceğimizi sanıyoruz.

<sup>7</sup> Bu hususda ileri sürülen mütalâaları, K. Bittel bir araya toplamıştır, Grundzüge s. 67-70.

<sup>8</sup> Grundzüge, s. 70.

<sup>9</sup> F. Kınal, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi yayınları, Nr. 89 s. 12. A. Goetze, Kleinasien (1957) s. 84.

<sup>10</sup> D. Page, History and Homeric Iliad, s. 15.